

Sevilay Karataş Yozgat

<https://orcid.org/0000-0001-8112-7975>

Dr. Independent Researcher, Türkiye, sevilaykaratas74@gmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Yozgat, S. K. (2024). Babürlü Devleti Hareminded Siyasi Bir Ünvan: Padişah Begüm. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (5), 3710-3725.

Babürlü Devleti Hareminded Siyasi Bir Ünvan: Padişah Begüm*

Öz

Tarih boyunca genel anlamda Türklerin devlet teşkilatları incelendiğinde, hükümdara yakın olan kadınların siyasetle ilgilendikleri görülmüştür. Bu kadınlar genelde hükümdarın annesi, eşi ya da kız evlatlarından oluşan birinci dereceden akrabaları olmuştur. Hindistan topraklarında kurulan Babürlü Devleti, Türklerin uzun yıllar hüküm sürdüğü devletlerden biri olmuştur. Bu sebeple böyle güçlü bir devletin sadece siyasi mekanizması değil, harem ve işleyişi de önem arz etmiştir. Babürlü Devleti'nin harem hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde özellikle Padişah Begüm ünvanı dikkat çekici olmuştur. Babürlü Devleti'nin son devirlerinde yaşanan hızlı taht değişikliği ile bahsi geçen Padişah Begüm ünvanı da etkinliğini kaybetmiştir. Babürlü sarayında kadın iktidarının önünü açan etmenlerin neler olduğuna dair bir araştırmaya genel literatürde rastlanılmamış olması, bu çalışmanın önemini ortaya koymuştur. Bu çalışma ile erkek egemen bir toplum olan Babürlü Devleti'nde, saray kadınlarının siyasal iktidarda önemli birer rollerinin olduğunu açıklamak amaçlanmıştır. Bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, Mahım Begüm'den (ö. 1533) Badşah Begüm'e (ö. 1789) kadar Babürlü Devleti tarihinde Padişah Begüm ünvanını alan Begümleri kapsamıştır. Dolayısıyla Babür Şah (1526-1530) döneminden Ahmet Şah Bahadır (1748-1754) dönemine kadar olan süre, çalışma konusu dahilindedir.

Anahtar Kelimeler: Babürlü Devleti, Harem, Padişah Begüm, Ünvan, İktidar

* Bu makale, yazarın "Babürlü Devleti'nde Siyasi Alanda Kadının Yeri ve Öneminde Dair Analitik Bir Çalışma: Nur Cihan Begüm" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

A Political Title in the Harem of the Mughal State: Sultan Begum

Abstract

When the state organisations of the Turks are examined in general throughout history, it is seen that women who were close to the ruler were interested in politics. These women were usually the ruler's mother, wife or first-degree relatives consisting of daughters. The Mughal State, which was established in India, was one of the states where Turks ruled for many years. For this reason, not only the political mechanism of such a powerful state, but also the harem and its functioning were important. When the studies on the harem of the Mughal State are examined, especially the title of Padişah Begüm has been remarkable. With the rapid change of the throne in the last periods of the Mughal Empire, the aforementioned title of Padishah Begum also lost its effectiveness. The fact that no research on the factors that paved the way for women's power in the Mughal court has been found in the general literature has revealed the importance of this study. With this study, it is aimed to explain that the women of the palace had an important role in political power in the Mughal State, which was a male-dominated society. The survey method was used in this study. The study covers the Begums who took the title of Sultan Begum in the history of the Mughal State from Mahum Begüm (d. 1533) to Badşah Begüm (d. 1789). Therefore, the period from the reign of Babur Shah (1526-1530) to the reign of Ahmad Shah Bahadır (1748-1754) is within the scope of the study.

Keywords: Mughal State, Harem, Sultan Begum, Title, Power

Giriş

Arapça'da "korunan ve muhterem olan şey veya yer" anlamını taşıyan harem (Özaydın & Bozkurt 1997, s. 132), Babürlü Devleti'nde (1526-1858) mahal ya da zenana olarak isimlendirilmiştir (Shâh Nawâz Khân & Abdul Hayy 1979a, s. 328; Anjum, 2011, s. 71; Misra, 1967, s. 76). Babürlü Devleti'nde harem bölümü, Babür Şah (1526-1530) ve Hümayun Şah (1530-1540 / 1555-1556) dönemlerinde kurumsal bir ivme kazanamamıştır. Bu durumun temelinde, harem nüfusunun sayıca az olması, farklı düşmanlara karşı savaş içerisinde bulunmaları, hükümdarların sık sık yer değiştirmeleri ve bu sebeple de sabit bir yerde konaklamamaları yer almıştır (Lal, 1988, s. 19-20; Mukherjee, 2001, s. 15). Özellikle de Babür Şah ve Hümayun Şah'ın dönemlerinde devletin varlığını pekiştirme gayesinden dolayı mobil bir hareketlilik olmuştur. Dolayısıyla Babürlü Devleti'nin harem bölümü, Ekber Şah (1556-1605) dönemiyle beraber kurumsallaşmış ve harem denetimi belirli bir düzene oturtulmuştur (Karataş Yozgat ve Kuş Büyüktaş, 2022, s. 224; Iftikhar, 2008, s. 101).

Babürlü saray kadınları, kendi isimlerinden ziyade almış oldukları ünvanlarla tanınmıştır. Burada ilk olarak Begüm ünvanı hakkında bilgi vermek doğru olacaktır. Begüm ünvanı, Babürlü hanedanlığının kadın üyelerine verilen, Osmanlı Devleti'ndeki *Sultan* ve Cengizlilerdeki *Hanım* ünvanına denk bir kelimedir (Şahin, 2016, s. 14). Begüm ünvanı

haricinde Babürlü saray kadınlarından bazılarının şahsi ünvanları da olmuştur. Örneğin Hümayun Şah'ın eşi Hamide Banu Begüm'ün (ö. 1604) *Meryem Mekani* (Bokhari, 2009, s. 57; Iftikhar, 2008, s. 106); Cihangir Şah'ın (1605-1627) annesi Harkha'nın¹ *Meryem'üz Zamani* (ö. 1623) (Mukherjee, 2001, s. 238); Cihangir Şah'ın son eşi Mihrünnisa'nın, *Nur Cihan Begüm* (ö. 1627) (Jahangir Shah, 1999, s. 190); Şehzade Hüsrev'in annesi Man Bai'nin, *Şah Begüm* (Jahangir Shah, 1999, s. 51); Şah Cihan'ın (1628-1658) annesi Ceget Gosein'in² *Belkıs Mekani* (Iftikhar, 2008, s. 106); Şah Cihan'ın eşi Ercüment Banu Begüm'ün *Mümtaz Mahal* (ö. 1631); Şah Cihan'ın kızı Cihanârâ Begüm'ün (ö. 1681) *Begüm Saheb ve Sahibat-uz-Zamani* ünvanlarını kullandıkları bilinmektedir (Iftikhar, 2008, s. 106; Misra, 1967, s. 59). Ünvanlar, haremde padişah anneleri, gözde eş ve bazı kız evlatları tarafından kullanılmıştır. Ancak bu çalışmada bahsi geçen *Padişah Begüm* ünvanı, spesifik bir ünvandan ziyade harem yönetimi ve idaresini temsil eden siyasi bir görev niteliği taşımıştır. Çünkü sırasıyla *Padişah Begüm* ünvanını alan saray kadınları, haremle ilgilenmenin yanı sıra sosyo-ekonomik ve siyasi alanlarda da faaliyet göstermiştir. İşte bu sebeple *Padişah Begüm* ünvanı, harem mensuplarına münhasır bir ünvan olmaktan ziyade, siyasi bir ünvan olarak değerlendirilmelidir. Çalışmanın başlığı da bu doğrultuda oluşturulmuştur. Bu çalışma esnasında her bir *Padişah Begüm*'ün görevi esnasında yapmış oldukları faaliyetlere değinmek, konunun kapsam açısından genişlemesine sebep olacağından kısaca biyografik bilgilerine yer verilmiştir. Bu çalışmanın asıl amacı, Babürlü Devleti'ndeki *Padişah Begüm* makamının tanıtılmasıdır. Dolayısıyla bu araştırmada da yer alan her bir Padişah Begüm'ün sosyal, ekonomik ve siyasal faaliyetlerini ayrı bir çalışmada değerlendirmek daha uygun olacaktır.

Babürlülerde haremünün en prestijli ünvanı *Padişah Begüm* olmuştur. Schimmel'e göre *baş eş* ve *Padişah Begüm* her zaman aynı kişi olmamıştır. Örneğin Babür Şah'ın annesi Kutluk Nigar Hanım (ö. 1505) baş eş iken Babür Şah'ın kız kardeşi Hanzade Begüm (ö. 1545) ise *Padişah Begüm*'dür (Schimmel, 2004, s. 144). *Padişah Begüm* ünvanı, Babürlü haremünün en üst rütbesini oluşturmuştur. Bu ünvan, Babürlü sarayının soylu begümlerine verilmiş ve bir nevi saygı niteliği taşımıştır (Banks Findly, 1993, s. 94). Türk devletleri içerisinde harem yönetimi konusunda sadece Babürlü Devleti'nde kullanılan bu ünvana sahip olan kadınlar; mülk edinme, ticari faaliyetlerde bulunma, ferman çıkarma, terfi ve azledilme gibi devletin çeşitli alanlarında yetkin olmuşlardır. Bu çalışmada, Babürlü Devleti'ne özgü ve diğer Türk devlerinde

¹ Kaynaklarda Meryem'üz Zamani'nin (ö. 1623) gerçek ismine hiç rastlanılmazken Kishori Saran Lal'a göre gerçek ismi Harkha'dır (Lal, 1988, s. 26).

² Cihangirname'nin notlar bölümünde yazan bilgilere göre Şah Cihan'ın annesi Ceget Gosain, bazı zamanlar Cuda Bai (Jodha Bai) olarak da anılmıştır (Jahangir Shah, 1999, s. 7).

rastlanılmayan bir ünvan olan *Padişah Begüm* hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur. Babürlü Devleti'ndeki *Padişah Begümler*, kronolojik olarak listelenmiş ve bu ünvanı kullandığı yıllar parantez içerisinde belirtilmiştir. Bu çalışma hazırlanırken Babürlü Devleti'nin ana kaynaklarından *Vekayi*, *Hümayunnâme*, *Ekbername*, *Cihangirname* ve *Maasir-ul Umera*'dan istifade edilmiştir. Ayrıca Babürlü haremینی anlama ve Babürlü begümlerini tanıma amacıyla literatürde önemli bir yer tutan K. S. Lal, E. B. Findly, R. Lal, S. Mukherjee ile R. Misra'nın yazmış olduğu eserler de çokça referans alınmıştır.

1. Babürlü Devleti Haremünde Siyasi Bir Ünvan: Padişah Begüm

Babürlü Devleti'nin ana kaynaklarının incelenmesi neticesinde *Padişah Begüm* ünvanının, sadece hanedan kanından gelen begümlere değil, hanedan kanından olmayan ancak hanedan mensubu olan hükümdar eşlerine de verildiği ortaya çıkmıştır. Örneğin Babürlü hanedan kanını taşıyan Cihanârâ Begüm (ö. 1681), *Padişah Begüm* ünvanına sahip olmuştur (Schimmel, 2004, s. 152). Bu duruma karşılık, Cihanârâ Begüm'den önce *Padişah Begüm* ünvanına, annesi Mümtaz Mahal'in (ö. 1631) de sahip olduğu bilinmektedir (Mukhoty, 2018, s. 174). Dolayısıyla Babürlü Devleti haremündeki mevcut siyasi ünvanlar, hanedan soylu olup-olmama fark etmeksizin, gerekli koşulları taşıma şartıyla nüfuz sahibi begümlere verilmiştir.

Banks Findly'ye göre *Padişah Begüm*, Babürlülerde haremın saygı niteliği taşıyan ve haremın rütbeli begümlerine verilen en üst ünvanıdır. Diğer Türk devletlerinde rastlanılmayan bu ünvan, Babürlü Devleti'nin hanedan kadınlarına sunmuş olduğu bir özelliktir (Banks Findly, 1993, s. 94). Babürlü Devleti'nin kuruluş yıllarını aydınlatan *Vekayi* (Babürnâme) ve *Hümayunnâme* incelendiğinde *Padişah Begüm* ifadesine rastlanılmamıştır. Ancak güncel araştırma eserlerde, Babür Şah ve Hümayun Şah dönemlerinde de *Padişah Begüm* olduğu düşünülen (haremın en güçlü begümleri ve *Padişah Begüm* ünvanına sahip olma koşullarını da taşımaları maksadıyla) Mahım Begüm (ö. 1533) ile Hanzade Begüm de aşağıda listelenmiştir. Ekber Şah dönemiyle birlikte kaynaklarda varlığı bilinen bu ünvanın, Ekber Şah'ın haleflerinde de görüldüğü, "Cihangirname" adlı eserle belirtilmiştir. Zira Cihangirname'de Cihangir Şah'ın eşi Saliha Banu Begüm'den (ö. 1620) Padişah Banu olarak bahsedilmiştir (Nüreddin Muhammed Cihângîr Gurkânî, 1980, s. 348). Aşağıda elde edilen bilgiler neticesinde *Padişah Begüm* ünvanına sahip olan saray kadınları, kronolojik olarak açıklanmıştır.

1.1. Mahım Begüm (1526-1533)

Mahım Begüm (ö. 1533), Babürlü Devleti'nin kurucusu olan Babür Şah'ın baş eşi olarak tanınmaktadır (Mukherjee, 2001, s. 22). Roux'a göre Mahım Begüm'ün gerçek ismi bilinmemektedir. Ancak Farsça'da Mah kelimesi, Ay anlamına geldiği için Babür Şah eşine

Mahım yani Ay'ım demiştir (Roux, 2018, s. 258,394). Ancak Hümayunname'nin ekler kısmında yer alan Annette Susannah Beveridge'nin notlarına göre Babürlü Devleti tarihinde çok fazla Mahım Begüm'e rastlanılmaktadır. Dolayısıyla Mahım isminin, bir ünvandan ziyade Babür Şah'ın eşinin gerçek ismi olması muhtemeldir (Gülbeden, 1987, s. 283). Misra'ya göre Mahım Begüm'ün Hüseyin Baykara (ö. 1506) ile akrabalığı vardır (Misra, 1967, s. 18). Misra'nın bu iddiasından yola çıkarak, Mahım Begüm'ün Emir Timur (ö. 1405) ile de akraba olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Mahım Begüm, Câmîyye³ tarikatının kurucusu Şeyh Ahmed'in (ö. 1141) soyundan gelmiştir (Gülbeden, 1987, s. 285; Potter, 2011, s. 224; Schimmel, 2004, s. 145; Uludağ, 2019, s. 100; Öztuna, 2005, s. 856). Yılmaz Öztuna'ya göre Mahım Begüm (ö. 1533), oğlu Hümayun Şah'ın cülusu ile birlikte Valide Padişah Begüm (ana imparatoriçe) ünvanını almıştır (Öztuna, 2005, s. 856). Dönemin kaynaklarında rastlanılmasa da araştırma eserler, Mahım Begüm'ün Padişah Begüm ünvanını aldığını belirtmiştir (Misra, 1967, s. 19; Savaş, 2021, s. 477). Babürlü Devleti'ndeki siyasi kariyeri ise Babür Şah ile evlendiği andan itibaren başlamıştır. Çünkü Şii olan Mahım Begüm'le evlenen Babür Şah, bu sayede Şiiilerin desteğini kazanmayı başarmıştır (Mukherjee, 2001, s. 118). Babürlü Devleti'nin siyasi yaşamına aktif bir şekilde katılan Mahım Begüm'ün, tahtta hükümdarın yanında oturan tek Babürlü begümü olduğu iddia edilmiştir (Misra, 1967, s. 18; Das, 2007, s. 106; Iftikhar, 2012, s. 14; Jaiswal, 2018, s. 142). Ayrıca oğlu Hümayun Şah'ın siyasi kariyerinin şekillenmesinde belirleyici rol oynamıştır (Iftikhar, 2012, s. 14; Mohan, 2017, s. 941).

1.2. Hanzade Begüm (1533-1545)

Babür Şah'ın en büyük kız kardeşi olan Hanzade Begüm, Ömer Şeyh Mirza (ö. 1494) ile Kutluk Nigâr Hanım'ın kızıdır (Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, 1987, s. 8). Hanzade Begüm'ün 1478 tarihinde doğduğu düşünülmektedir (Gülbeden, 1987, s. 277). Hanzade Begüm'ün soyu baba tarafından Timur (ö. 1405), anne tarafından Cengiz Han'a (ö. 1227) dayanmaktadır (Gülbeden, 1987, s. 302). Babür Şah ve Hümayun Şah dönemi kaynaklarında rastlanılmasa da araştırma eserlere göre Hümayun Şah'ın halası olan Hanzade Begüm, Mahım Begüm'ün (ö. 1533) vefatının ardından Padişah Begüm ünvanını almıştır (Mukherjee, 2001, s. 121; Khaton, 2015, s. 15; Schimmel, 2004, s. 145). Böylelikle yeğeni Hümayun Şah döneminde siyasetle yakından ilgilenmiş ve saray siyasetinin en güçlü kadını olmuştur. Örneğin Hümayun Şah, Kâmrân Mirza (ö. 1557) ile siyasi çıkmaza düştüğünde arabuluculuk görevini

³ Ölümünden sonra müritleri tarafından Ahmed-i Câmî'ye (ö. 536/1141) dayandırılan tarikattır (Uludağ, 1993, s. 136).

Hanzade Begüm yürütmüştür (Gülbeden, 1987, s. 88,181; Schimmel, 2004, s. 145; Khatoon, 2015, s. 13).

1.3. Hamide Banu Begüm (1545-1604)

Câmiyye tarikatının şeyhi Ahmed Câmi'nin (ö. 1141) soyundan gelen Hamide Banu Begüm (ö. 1604), Ekber Şah'ın annesidir (Gülbeden, 1987, s. 258; Uludağ, 2019, s. 100). Babasının adı "Ali Ekber" olan Hamide Banu Begüm'ün (Smith, 1917, s. 14; Misra, 1967, s. 154), yine aynı soydan olan Mahım Begüm (ö. 1533) ile aralarında daha farklı bir akrabalık bağının olup olmadığı bilinmemektedir (Gülbeden, 1987, s. 261). Babürlü Devleti'nin kaynakları incelendiğinde Padişah Begüm ünvanının, ilk kez Hamide Banu Begüm (ö. 1604) için kullanıldığı görülecektir (Al-Badaoni, 2009, s. 138). Hamide Banu Begüm, resmi yazışmalarda bulunmuş ve Babürlü Devleti'nin siyasetinde etkin rol oynamıştır (İftikhar, 2012, s. 20). Hamide Banu Begüm'ün devlet siyasetindeki etkinliğinin temelinde aile soyunun Câmiyye tarikatına dayanması ve hükümdar annesi olması yatmaktadır.

Hamide Banu Begüm (ö. 1604), vefatının ardından "Meryem Mekani" ünvanını almıştır. Almış olduğu bu ünvan, "Meryem'in rütbesini haiz" (Hz. Meryem'in rütbesinde) anlamına gelmektedir. Hamide Banu Begüm'ün bu ünvanı almasının temelinde, soyunun Ahmed Câmi'ye (ö. 1141) dayanmasının da etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü Hümayun Şah, bir gece görmüş olduğu rüyasında Câmiyye tarikatının kurucusu Şeyh Ahmed Câmi'nin kendisine bir oğul verildiğini belirtmiştir (Gülbeden, 1987, s. 258-259). Sonuç olarak Hümayun Şah ile Hamide Banu Begüm'ün Ekber isimli çocukları dünyaya gelmiştir. Ayrıca Hamide Banu Begüm'ün babasının isminin de Ali Ekber olması ve Câmiyye tarikatından gelen güçlü soy bağı, Ekber Şah'ın isminin belirlenmesinde önemli bir faktör olduğu düşünülebilir.

1.4. Saliha Banu Begüm (1608-1620)

Kaim Han'ın kızı Saliha Banu Begüm (ö. 1620) (Mukherjee, 2001, s. 23; Prasad, 1930, s. 31), Babürlü Devleti'nin dördüncü hükümdarı Cihangir Şah'ın eşlerindedir. Saliha Banu Begüm'ün büyük babası (babasının babası) Mukim Han Arab (Şuca'et Han)'dır. Saliha Banu Begüm'ün ailesi, Babürlü Devleti'nin siyasi alanında önemli bir yer teşkil etmiştir (Abul Fazl Allami, 1997, s. 400; Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979, s. 851). Saliha Banu Begüm'ün (ö. 1620) erkek kardeşinin ismi ise Abdul Rahim'dir. Cihangir Şah, Abdul Rahim'e Terbiyet Han ünvanını vermiştir (Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979, s. 925-926; Abul Fazl Allami, 1997, s. 401; Jahangir Shah, 1999, s. 97). Cihangir Şah, Terbiyet Han'ın hırsları olmayan ve iyi huylu biri olduğundan bahsetmiştir (Nûreddîn Muhammed Cihângîr Gurkânî, 1980, s. 305). Ekber Şah'ın hükümdarlık döneminde önemli rütbelere yükselen bu aile, bürokratik kimliğini

Cihangir Şah döneminde de korumayı başarmıştır. Örneğin Saliha Banu Begüm'ün, Cihangir Şah ile evliliğinin ardından erkek kardeşi Terbiyet Han'ın da rütbesi artmıştır (Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979, s. 926). Cihangir Şah, 1608 yılında evlendiği Saliha Banu Begüm'e (ö. 1620) Padişah Mahal ünvanını vermiştir (Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979, s. 926; Abul Fazl Allami, 1997, s. 401; Beale, 1894, s. 347). Cihangir Şah, Padişah Begüm'ün vefatının ardından derin bir üzüntü duyduğunu belirtmiştir (Nûreddîn Muhammed Cihângîr Gurkânî, 1980, s. 348). Saliha Banu Begüm'ün 1620 yılındaki vefatının ardından bu ünvan, Nur Cihan Begüm'e geçmiştir (Banks Findly, 1993, s. 125).

1.5. Nur Cihan Begüm (1620-1627)

Asıl ismi Mihrünnisa (Kadınların güneşi) olan Nur Cihan Begüm'ün annesi İsmet Begüm (ö. 1621), babası Gıyas Bey (İ'timâdüddeve) (ö. 1622), ağabeyi ise Asaf Han'dır (ö. 1641) (Siddiqui, 2007, s. 251-252; Kuş Büyüктаş ve Karataş Yozgat, 2020, s. 1591). Nur Cihan Begüm'ün ailesinin soyu Sühreverdîyye⁴ tarikatına dayanmıştır (Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979a, s. 281). Aynı zamanda Gıyas Bey'in (ö. 1622) babası Hâce Muhammed Şerif (ö. 1576), Safevi Devleti (1501-1736) hükümdarı I. Tahmasb'ın (ö. 1576) vezirliğini yapmıştır (Ansari, 2001, s. 460). 1611 tarihinde Cihangir Şah ile evlenen Nur Cihan Begüm, 1620 tarihinde Saliha Banu Begüm'ün (ö. 1620) vefatının ardından Padişah Begüm olmuştur (Banks Findly, 1993, s. 125). Nur Cihan Begüm, Cihangir Şah'ın vefatına kadar (1627) siyasi alanda etkin bir faaliyet göstermiştir (Zia-ud-Din, 2012, s. 203). İmza ve ferman yetkisine sahip olan Nur Cihan Begüm, fermanlarında Mehdi Aliya (Ulya) ünvanını kullanmıştır (Nûreddîn Muhammed Cihângîr Gurkânî, 1980, s. 489; Srivastava, 1974, s. 29). Nur Cihan Begüm'ün Cihangirname'de de yer alan bir fermanında ise "Hük-m-ü aliyya-i aliya-i ulya Nur Cihan Padişah Begüm" ifadesi kullanılmıştır (Jahangir Shah, 1999, s. 478; Motamad Khân, 1865, s. 57). Yoğun bir şekilde siyasi faaliyet gösteren Nur Cihan Begüm, 18 Aralık 1645'te Lahor'da vefat etmiştir (İftikhar, 2008, s. 82).

1.6. Mümtaz Mahal (1627-1631)

Asıl adı Ercüment Banu olan Mümtaz Mahal (Sarayın seçkini) (ö. 1631), Nur Cihan Begüm'ün ağabeyi Asaf Han'ın (ö. 1641) kızı; Gıyas Bey'in (İ'timâdüddeve) (ö. 1622) torunudur (Nath, 1990, s. 64; Jaiswal, 2018, s. 61). Ercüment Banu'nun annesi Divanji Begüm, Ağa Molla Devâtdâr Kazvini'nin oğlu Gıyasüddin Ali'nin kızıdır (Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979a, s. 288; Abul Fazl Allami, 1997, s. 398). Hal böyle olduğunda Mümtaz Mahal'in

⁴ Ebû Hafs Şehâbeddin Ömer es-Sühreverdî'ye (ö. 632/1234) dayandırılan bir tarikattır (Öngören, 2010, s. 42).

soyu da Sühreverdiyye tarikatına dayanmıştır (Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979a, s. 281). Şah Cihan'ın hükümdar olmasının ardından Mümtaz Mahal (ö. 1631), Padişah Begüm ünvanını almıştır (Mukhoty, 2018, s. 174). Şah Cihan 1628 tarihinde hükümdar olmasına karşın Mümtaz Mahal, 1631 tarihinde vefat etmiştir. Hal böyle olduğunda siyasi hayatı kısa sürmüştür (Iftikhar, 2008, s. 84). Mümtaz Mahal, bu üç yıllık siyasi yaşamında etkin bir şekilde Şah Cihan'a yardımcı olmuştur. Mümtaz Mahal, Şah Cihan'ın şehzadeligi dönemindeki sürgünlerinde ve hükümdarlığı dönemindeki seyahatlerinde ona eşlik etmiştir. Saray mührünün kendisine emanet edildiği Mümtaz Mahal, özel ve devlet meselelerinde Şah Cihan'a danışmanlık etmiştir (Rawat, 2019, s. 143).

1.7. Cihanârâ Begüm (1631-1681)

Mümtaz Mahal (ö. 1631) ile Şah Cihan'ın kızı olan Cihanârâ Begüm, 1614 yılında Ecmir'de doğmuştur (Konukçu, 1993, s. 536-537). Mümtaz Mahal'in (ö. 1631) soyunun Sühreverdiyye tarikatına dayanması sebebiyle kızı Cihanârâ Begüm'ün anne tarafından soyunun Sühreverdiyye tarikatına, baba tarafından ise soyunun Babürlü Hanedanlığı'na dayandığı anlaşılmaktadır.

Cihanârâ Begüm (ö. 1681) hem Padişah Begüm ünvanını hem de nevvab ünvanını taşımıştır (Mukhoty, 2018, s. 205,234; Schimmel 2004: 152). Cihanârâ Begüm, babasının döneminde olduğu gibi kardeşi Evrengzib'in (1658-1707) döneminde de 6 Eylül 1681 tarihindeki ölümüne kadar Padişah Begüm ünvanını taşımıştır (Sarkar, 1928, s. 58). Cihanârâ Begüm, bu ünvanlar neticesinde, özellikle de annesi Mümtaz Mahal'in (ö. 1631) vefatının ardından Babürlü siyasetinde aktif bir rol oynamış; babası Şah Cihan'ın siyasi kararlarında etkili olmuştur. Edinmiş olduğu bu güçler neticesinde hanedan mührü de kendisine emanet edilmiştir (Schimmel, 2004, s. 152; Mukherjee, 2001, s. 149). Begüm Saheb ünvanıyla fermanının olduğu bilinmektedir (Misra, 1967, s. 153).

1.8. Zinetünnisa Begüm (1681-1721)

Dilras Banu Begüm (ö. 1657) ile Evrengzib'in (1658-1707) kızı olan Zinetünnisa Begüm'ün soyu, anne tarafından Safevi Hanedanlığı'na (1501-1736), baba tarafından ise Babürlü Hanedanlığı'na dayanmaktadır. Dilras Banu Begüm, Safevi hükümdarı I. Şah Tahmasb'ın (1524-1576) yeğeni Hüseyin Mirza'nın soyundan gelmektedir. Ekbername'ye göre Kandahar (Kandehar), I. Şah Tahmasb (ö. 1576) tarafından Hüseyin Mirza'ya miras bırakılmıştır (Abu'l-Fazl Allami, 2000, s. 992). Hüseyin Mirza'nın torunları, Babürlü şehzadeleri ile evlenmiştir. Bu evlilikler sonucunda Mirza Hüseyin'in bir diğer torununa da Şah Navaz Han ünvanı verilmiştir. Şah Navaz Han'ın bir kızı Murad Bahş ile diğer bir kızı olan

Dilras Banu (ö. 1657) ise Evrengzib (1658-1707) ile evlenmiştir (Sarkar, 1925, s. 49; Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979, s. 635). Şah Navaz Han'ın (Bediüzzaman Safevi) kızı olan Dilras Banu Begüm (ö. 1657), Evrengzib'in en gözde eşi olmuştur (Nath, 1990, s. 164; Eraly, 2007, s. 147).

Hem anne hem de baba tarafından hanedan soylu olan Zinetünnisa Begüm (ö. 1721), Padişah Begüm ünvanını almıştır (Sarkar, 1925, s. 61; Nath, 1990, s. 165; Mukherjee, 2001, s. 156; Pandey, 1993, s. 189-190). Zinetünnisa Begüm aktif bir şekilde siyasete katılmış ve şehzadeler arasında arabuluculuk rolünü üstlenmiştir (Nath, 1990, s. 166). Bir keresinde Şehzade Azam, harem amiriyle tartıştığı için cezalandırılmış ve kız kardeşi Padişah Begüm aracılığıyla hükümdara af mektubu göndermiştir (Das, 2007, s. 137). Zinetünnisa Begüm, Evrengzib'in vefatından (1707) sonra bile uzun yıllar harem yönetimine devam etmiştir (Mukherjee, 2001, s. 156).

1.9. Padişah (Badşah) Begüm (1721-1789)

Padişah Begüm, Babürlü hükümdarı Ferruhsiyer'in (1713-1719) kızı ve yine Babürlü hükümdarı Ruşenahter (parlak yıldız) Nasirüddîn Muhammed Şah'ın (1719-1748) en gözde eşidir. Daha çok *Melike-üz Zamani* ünvanıyla tanınmıştır (Malik, 1977, s. 407; Pandey, 1993, s. 190). Ferruhsiyer'in (1713-1719) babası I. Bahadır Şah'ın (1707-1712) üçüncü oğlu Muhammed Azîmüştân'dır (Nizami, 1995, s. 411). Ruşenahter Nasirüddîn Muhammed Şah'ın (1719-1748) babası ise I. Bahadır Şah'ın (1707-1712) dördüncü oğlu Cihan Şah'tır (Bayur, 1987, s. 371). Hal böyle olduğunda Padişah Begüm'ün babası Ferruhsiyer ile kocası Ruşenahter Nasirüddîn Muhammed Şah'ın amca çocukları olduğu ve Badşah Begüm'ün doğuştan hanedan kanına sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Padişah Begüm'ün (ö. 1789) annesi Fahrünnisa Begüm'ün babasının ismi Sedat Han'dır. Şah Navaz Han'a göre Sedat Han, Anadolu'nun güneyinde yer alan Maraş bölgesinden Türk bir aileye mensuptur (Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979, s. 652). Irvine'ye göre ise bu aile, Hazar Gölü'nün güney kıyısında yer alan İran'ın Mazenderan (Mazandaran) eyaletinden Hindistan'a göç etmiştir. Sedat Han, Hindistan'a geldiğinde Masum Han Safevi'nin kızıyla evlenmiştir (Irvine, 2020, s. 400-401). Sedat Han'ın evlenmiş olduğu Safevi'li Masum Han'ın kızının ismi bilinmemektedir. Ancak Irvine'nin ifadelerinden yola çıkarak, Sedat Han'ın evlendiği bu hanımefendi, Fahrünnisa'nın annesi ise Padişah Begüm'ün soyunun Safevilere dayandığı görülmektedir.

Padişah Begüm, 1720-21 tarihlerinde Ruşenahter Nasirüddîn Muhammed Şah (1719-1748) ile evlenmiştir (Shâh Nawâz Khân ve Abdul Hayy, 1979, s. 652). Padişah Begüm, siyasi

alanda önemli derecede etkinlik göstermiştir. Örneğin, Ruşenahter Nasırüddîn Muhammed Şah'ın (1719-1748) ardından Ahmet Şah'ın (1748-1754) tahta geçmesinde önemli bir rol oynamıştır (Irvine, 2020, s. 402).

2. “Padişah Begüm” Üzerine Bir Mülâhaza

Babürlü Devleti'nde hükümdar, devletin idaresinden sorumluyken, Padişah Begüm ise haremın idaresinden sorumlu olmuştur. Haremın en güçlü kadını olan Padişah Begüm, devletin siyasi sahasında da gerek arabuluculuk faaliyetleri (bürokratik anlamda) ile gerekse veraset savaşlarındaki taraftarlıkları (kendilerine yakın hissettikleri şehzadenin tahta geçmesi için uğraşmaları) ile ön plana çıkmıştır.

Aşağıdaki tabloda Babürlü Devleti'nde karşımıza çıkan Padişah Begümlerin; ünvanı kullandığı yılları, hükümdara yakınlıkları ve aileleri hakkında elde edilen bilgiler sunulmuştur.

*Tablo 1. Babürlü Devleti'nde Padişah Begüm Ünvanını Alan Saray Kadınları***

Padişah Begüm	Ünvanı Kullandığı Yılları	Hükümdara Yakınlığı	Aile Soy Bağı İlişkisi
Mahım Begüm	1526-1533	Babür Şah'ın eşi, Hümayun Şah'ın annesi	Anne tarafından Câmiyye tarikatı, baba tarafından Emir Timur Soyu
Hanzade Begüm	1533-1545	Babür Şah'ın ablası, Hümayun Şah'ın halası	Anne tarafından Cengiz (Çağatay) Hanedanlığı, baba tarafından Timur Hanedanlığı
Hamide Banu Begüm	1545-1604	Hümayun Şah'ın eşi, Ekber Şah'ın annesi	Baba tarafından Câmiyye tarikatı
Saliha Banu Begüm	1608-1620	Cihangir Şah'ın eşi	Baba tarafından Babürlü Bürokratlarından Kaim Han
Nur Cihan Begüm	1620-1627	Cihangir Şah'ın eşi	Anne tarafından Sühreverdiyye tarikatı, baba tarafından Babürlü

**Tablo yazarın “Babürlü Devleti'nde Siyasi Alanda Kadının Yeri ve Önemine Dair Analitik Bir Çalışma: Nur Cihan Begüm” başlıklı doktora tezinden türetilerek oluşturulmuştur.

			Bürokratlarından Vezir İ'timâdüddevele
Mümtaz Mahal	1628-1631	Şah Cihan'ın eşi	Anne tarafından Sühreverdiyye tarikatı, baba tarafından Babürlü Bürokratlarından Vezir Asaf Han
Cihanârâ Begüm	1631-1681	Şah Cihan'ın kızı	Anne tarafından Sühreverdiyye tarikatı, baba tarafından Babürlü Hanedanlığı
Zinetünnisa Begüm	1681-1721	Evrengzib'in kızı	Anne tarafından Şah İsmail, baba tarafından Babürlü Hanedanlığı
Badşah Begüm	1721-1789	Muhammed Şah'ın eşi	Anne tarafından Safevi Hanedanlığı'na bağlı olduğu düşünülmektedir. Baba tarafından Babürlü Hanedanlığı

Tabloya göre 1604 yılında Hamide Banu Begüm'ün vefat etmesinin ardından 1608 yılında Saliha Banu Begüm'ün (ö. 1620) Padişah Begüm olmasına kadar geçen dört yıllık sürede Padişah Begüm ünvanını alan bir begüme rastlanılmamıştır. Halbuki Selime Sultan Begüm (ö. 1613) ile Rukiye Begüm (ö. 1626) hâlâ hayattadır. Ancak 1603 yılında vefat eden Gülbeden Begüm (ö. 1603) de dahil olmak üzere ismi geçen bu begümler, dört kez hac vazifesi yapmış ve uzun yıllar saraydan uzakta yaşamışlardır (Mukhoty, 2018, s. 19; Balabanlılar, 2010, s. 135). Örneğin 1574 yılında hacca giden Gülbeden Begüm ile Selime Sultan Begüm (ö. 1613), 1582 yılında saraya dönmüşlerdir (Ansari, 1996, s. 235). Hamide Banu Begüm'ün (ö. 1604) vefatından bir sene evvel Gülbeden Begüm seksen yaşında; Selime Sultan Begüm 1613 yılında yetmiş dört yaşında ve Rukiye Begüm 1626 yılında seksen dört yaşında vefat etmiştir. Hal böyle olduğunda 1604-1608 tarihlerinde hem ileri yaş hem de yapmış oldukları hac vazifesi gereğince

saraydan uzak kalmaları sebebiyle bahsi geçen bu kadınların, Padişah Begüm ünvanını alamadıkları düşünülmektedir.

Yaşça genç olan Babürlü begümleri de her ne kadar Padişah Begüm özelliklerine sahip olsalar da bu ünvanı alamamışlardır. Örneğin Mahım Begüm'ün (ö. 1533) vefatından sonra Padişah Begüm ünvanı için Gülbeden Begüm (ö. 1603) de uygundur. Çünkü Gülbeden Begüm baba tarafından Babürlü Hanedanlığı'na, annesi Dildar Banu Begüm tarafından ise Câmîyye tarikatına mensuptur (Ansari, 1996, s. 235). Ancak Mahım Begüm 1533 tarihinde vefat ettiğinde Gülbeden Begüm (1523-1603) on yaşındadır. Yine aynı kandan olan halası Hanzade Begüm (1478-1545) ise elli beş yaşındadır. Dolayısıyla Gülbeden Begüm'ün, yaşça genç olduğu için bu ünvanı alamadığı düşünülmektedir.

Kaynaklar ışında Padişah Begüm ünvanını alan begümlerin hepsinin Türk soylu olduğu görülmüştür. Özellikle de Hindu ailesinden olan Cihangir Şah'ın annesi Meryem'üz Zamani (ö. 1623) ve Ahmet Şah'ın annesi Udam Bai gibi güçlü begümlerin, Padişah Begüm olmadıkları anlaşılmaktadır. Örneğin 1604 yılında Ekber Şah'ın annesi Hamide Banu Begüm (ö. 1604) vefat ettiğinde Padişah Begüm ünvanını Meryem'üz Zamani alamamıştır. Bunun sebebinin ise Meryem'üz Zamani'nin Amber Raca'sı Bhar Mal'ın kızı olması (Lal, 1988, s. 26) ve dolayısıyla Türk soylu olmamasıdır.

Sonuç

Türk devletlerinden biri olan Babürlü Devleti (1526-1858) her ne kadar ataerkil bir toplum yapısına sahip olsa da saray kadınları da siyasi alanda etkinlik göstermiştir. Diğer Türk devletlerinden farklı olarak Babürlü Devleti'nde kadınlara meşruiyet hakkı, harem yönetiminin en üst siyasi gücü olan Padişah Begüm ünvanı ile de sunulmuştur. Bu çalışmada, Babürlü Devleti'nde Padişah Begüm ünvanını alan begümler, kronolojik olarak açıklanmıştır. Babürlü Devleti'nde harem bölümü, Ekber Şah ile birlikte kurumsallık kazanmıştır. Hal böyle olduğunda, harem en üst rütbesi olan Padişah Begüm ünvanı, Ekber Şah zamanından önce dönemin kaynaklarında yer almamıştır. Ancak elde edilen veriler sonucunda Babürlü sarayında Padişah Begüm ünvanını taşıyan çok sayıda Begümlere rastlanılmıştır. Bu çalışmada 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar, Babürlü sarayında siyasi iktidarda güç sahibi olmuş kadınlar ele alınmıştır. Burada önemli olan nokta ise bu saraylı kadınlara iktidar kanalını açan ve diğer begümlerden ayıran saiklerin neler olduğudur. Mahım Begüm'ün (ö. 1533) Câmîyye tarikatının kurucusu Şeyh Ahmed'in (ö. 1141) soyundan gelmesi; Hanzade Begüm'ün soyunun Emir Timur (ö. 1405) ve Cengiz Han'a (ö. 1227) dayanması; Hamide Banu Begüm'ün (ö. 1604) Câmîyye tarikatının kurucusu Şehy Ahmed'in soyundan gelmesi; Saliha Banu Begüm'ün (ö.

1620) Babürlü Devleti'nin güçlü bürokrat bir ailesine mensup olması; Nur Cihan Begüm'ün Babürlü Devleti'nin güçlü bürokratlarından İ'timâdüddele'nin (ö. 1622) kızı olması ve ailesinin Sühreverdiyye tarikatına mensup olması; Mümtaz Mahal'in (ö. 1631) Babürlü Devleti'nin güçlü bürokratlarından Asaf Han'ın (ö. 1641) kızı olması ve ailesinin Sühreverdiyye tarikatına mensup olması; Cihanârâ Begüm'ün (ö. 1681) baba tarafından hanedan soylu, anne tarafından ise bürokrat bir ailesinden gelmesi ve ailesinin Sühreverdiyye tarikatına mensup olması; Zinetünnisa Begüm'ün (ö. 1721) soyunun baba tarafından Babürlü Hanedanlığı'na, anne tarafından ise Safevi Hanedanlığı'na (1501-1736) dayanması; Padişah (Badşah) Begüm'ün soyunun baba tarafından Babürlü Hanedanlığı'na anne tarafından ise Safevi Hanedanlığı'na (Türk olduğu kesin olmakla beraber Safevi Hanedanlığı'na dayanması güçlü bir ihtimaldir) dayanması; bu begümleri, diğerlerinden bir adım öne çıkarmıştır. Elde edilen tüm veriler neticesinde, Padişah Begüm ünvanını alan Babürlü begümlerinin Türk-İslam kimliğine sahip olduğu, hanedan soylu olduğu, bürokrat bir aileden geldiği, Câmîyye veya Sühreverdiyye tarikatlarına mensup olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda Padişah Begüm ünvanını -Türk olduğu müddetçe- sadece güçlü aile bağlarına sahip begümlerin aldığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin Meryem'üz Zamani (ö. 1623), her ne kadar güçlü bir soy bağına sahip olsa da Hindu bir aileden gelmesi sebebiyle bu ünvanı alamamıştır.

Babürlü tarihi boyunca hükümdarların eşi, annesi, kız kardeşi, kızı veya halası Padişah Begüm ünvanını almıştır. Babür Şah'ın eşi ve Hümayun Şah'ın annesi olarak Mahım Begüm (ö. 1533); Hümayun Şah'ın halası olarak Hanzade Begüm; Hümayun Şah'ın eşi olarak Hamide Banu Begüm (ö. 1604); Cihangir Şah'ın eşi olarak sırasıyla Saliha Banu Begüm (ö. 1620) ve Nur Cihan Begüm, Şah Cihan'ın eşi olarak Mümtaz Mahal Begüm (ö. 1631), Şah Cihan'ın kızı ve Evrengzib'in (1658-1707) kız kardeşi olarak Cihanârâ Begüm (ö. 1681), Evrengzib'in kızı olarak Zinetünnisa Begüm (ö. 1721) ve Muhammed Şah'ın eşi olarak Padişah (Badşah) Begüm (ö. 1789) bu görevde bulunmuştur. Padişah Begüm ünvanını aynı anda birden fazla begüm almamıştır. Bu duruma Cihangir Şah döneminde Padişah Begüm ünvanının, eşlerinden Saliha Banu Begüm'ün (ö. 1620) vefatının ardından Nur Cihan Begüm'e geçmesi örnek gösterilebilir. Sonuç olarak Padişah Begüm ünvanı sayesinde Babürlü Devleti'nin saray kadınları, önemli bir ayrıcalık elde etmiştir. Babürlü kadınları, bu ünvanı bir iktidar kanalı olarak kullanmış ve özel bir güç sahibi olmuşlardır. Padişah Begümlerin sarayda söz sahibi olmaları, Babürlü Devleti'nin siyasi sisteminde buna izin vermesiyle alakalıdır.

Kaynaklar

Allami, A. F. (2000). *The Akbarnama of Abul'l-Fazl* (III). The Asiatic Society.

- Allami, A. F. (1997). *The A-in-i Akbari* (I). Low Price Publications.
- Anjum, Faraz. (2011). Strangers Gaze: Mughal Harem and European Travellers of the Seventeenth Century, *Pakistan Vision* 12(1), 70-113.
- Ansari, A. S. B. (1996). Gülbeden Begüm İçinde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 14, ss. 235). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ansari, A. S. B. (2001). İtimâdüdevle. İçinde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* C. 23, ss. 460-461). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Badaoni. (2009). *Muntakhabu-t-Tawarikh* (III). Idarah-i-Adabiyat-i-Delli.
- Balabanlılar, L. (2010). The Begims of the Mystic Feast: Turco-Mongol Tradition in the Mughal Harem. *The Journal of Asian Studies* 69(1), 123-147.
- Findly, E. B. (1993). *Nur Jahan: Empress of Mughal India*. Oxford University Press.
- Bayur, Y. H. (1987). *Hindistan Tarihi (I-III)*. TTK Basımevi.
- Beale, T. W. (1894). *An Oriental Biographical Dictionary*. W. H. Allen, Co. Limited.
- Bokhari, A. (2009). *Gendered Landscapes Jahan Ara Begum 's (1614-1681) Patronage, Piety and Self-Representation in 17th Mughal India* [Doktora tezi, Universität Wien].
- Cihângîr Gurkânî, N. M. (1980). *Cihângîrnâme-Tûzuk-i Cihângîrî*. Bunyad-i Farheng-i İran.
- Das, S. R. (2007). The Role of Women During Mughal Rule: 1526 to 1707 [Doktora tezi, Kamatak University].
- Eraly, A. (2007). *The Mughal World*. Penguin Books.
- Babur, G. Z. M. (1987). *Vekayi Babur'un Hâtrâtı* (I). (Çev. R. Rahmeti Arat). TTK Basımevi.
- Gülbeden. (1987). *Hümayunnâme*. (Çev. A. Yelgar). TTK Basımevi.
- Iftikhar, R. (2008). *Role and Status of Women in Socio-Economic Set up of India* [Doktora tezi, University of Punjab].
- Iftikhar, R. (2012). Behind the Veil: An Analytical Study of Political Domination of Mughal Women. *Quarterly Research Journal Faculty of Islamic and Oriental Learning* 87, 11-29.
- Irvine, W. (2020). *Later Mughals* (1-2). Oriental Books Reprint Corporation.
- Jahangir Shah. (1999). *The Jahangirnama, Memoirs of Jahangir, Emperor of India*. Oxford University Press.
- Jaiswal, S. (2018). *Mughal Royal Ladies and Their Impact on Politics and Administration* [Doktora tezi, Jiwaji University].

- Khatoon, M. (2015). *Cultural Contribution of the Mughal Harem (1556-1707 A.D)* [Doktora tezi, Aligarh Muslim University].
- Karataş Yozgat, S. ve Kuş Büyüктаş, C. (2022). Babürlülerde Harem ve Purdah Uygulamaları Çerçevesinde Nur Cihan Begüm. *Sosyal & Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler* (III) (s. 205-231). Gece Kitaplığı.
- Karataş Yozgat, S. (2023). *Babürlü Devleti'nde Siyasi Alanda Kadının Yeri ve Önemine Dair Analitik Bir Çalışma: Nur Cihan Begüm* [Doktora tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi]. Yök Tez.
- Konukçu, E. (1993). Cihanârâ Begüm. İçinde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 7, ss. 536-537). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kuş Büyüктаş, C. ve Karataş Yozgat, S. (2020). İktidar ve Aşk: Cihangir Şah'ın Nur Cihan Begüm'e Olan Aşkının Tüzük-i Cihângîr'deki Yansımaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (4), 1591-1615.
- Lal, K. S. (1988). *The Mughal Harem*. Aditya Prakashan.
- Malik, Z. U. (1977). *The Reign of Muhammad Shah, 1719-1748*. Asia Publication House.
- Misra, R. (1967). *Women in Mughal India*. Munshiram Manoharlal.
- Mohan, B. (2017). Influential Women in Early Mughal India. *International Journal of Applied Research*, 3 (3), 940-942.
- Motamad Khân. (1865). *The Iqbâlnâmah-i Jahângirî*. Asiatic Society of Bengal.
- Mukherjee, S. (2001). *Royal Mughal Ladies and Their Contributions*. Gyan Publishing House.
- Mukhoty, I. (2018). *Doughters of the Sun*. Aleph Book Company.
- Nath, R. (1990). *Notable Mughal and Hindu Women in the 16th and 17th Centuries A.D*. Inter-India Publications.
- Nizami, K. A. (1995). Ferruhsiyer. İçinde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 12, ss. 411). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öngören, R. (2010). Sühreverdiyye. İçinde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 38, ss. 42-45). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özaydın, A. ve Bozkurt, N. (1997). Harem. İçinde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 16. ss. 42-45). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öztuna, Y. (2005). *Devletler ve Hânedanlar*. (1). T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Pandey, S. (1993). *Changing Status of Muslim Women in Medieval India upto 1761* [Doktora tezi, Panjab University].

- Potter, L. G. (2011). Moğollar Sonrası İran'da Süfiler ve Sultanlar. (Çev.H. Şahin). *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2 (28), 215-243.
- Prasad, B. (1930). *History of Jahangir*. The Indian Press.
- Rawat, S. (2019). *A Study on the Socio Political Condition of Women in the Mughal Harem (1526-1707)* [Doktora tezi, Mewar University]. Faculty of Humanities, Social Science & Fine Arts.
- Roux, J. P. (2018). *Babur, Büyük Moğolların Tarihi*. (Çev. L. Arslan Özcan). Dergah Yayınları.
- Sarkar, J. (1925). *History of Aurangzib* (I). S. C. Sarkar & Sons Ltd.
- Sarkar, J. (1928). *History of Aurangzib* (III). M. C. Sarkar & Sons.
- Savaş, M. M. (2021). Alt Kıtaya Taşınan Türk-İslâm Değeri Eğitime Saray Kadınları Üzerinden Bakmak. *Selçuk Türkiyat* (53), 469-484.
- Schimmel, A. (2004). *The Empire of the Great Mughals*. Reaktion Books.
- Shâh Nawâz Khân, ve Abdul Hayy. (1979). *The Maathir-ul-Umera* (2/2). Janaki Prakashan.
- Shâh Nawâz Khân, ve Abdul Hayy. (1979a). *The Maathir-ul-Umara* (1). Janaki Prakashan.
- Siddiqui, I. H. (2007). Nurcihan. İçinde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 33, ss. 251-252). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Smith, V. A. (1917). *Akbar the Great Mogul (1542-1605)*. At the Clarendon Press.
- Srivastava, K. P. (Ed.). (1974). *Mughal Farmans (1540 A.D. to 1706 A.D.)*. (C. I). Uttar Pradesh State Archives.
- Şahin, H. (2016). Babürlü Sultanı "Gülbeden Begüm. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 3 (8), 1-22.
- Uludağ, S. (1993). Câmîyye. İçinde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 7, ss. 136-137). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uludağ, S. (2019). Ahmed-i Nâmekî Câmî. İçinde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 7, ss. 99-100). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Zia-ud-Din, M. (2012). Role of Nur Jahan: The Mughal Empress of India. *Pakistan Perspectives*, 17 (1), 193-204.